

INCEPUTURILE MEDICINII RAŢIONALE ÎN BRAŞOV ÎN SEC. XV.—XVII.

Huttmann Arnold

În sec. al XV. medicina ardeleană avea încă aspectul medicinei medievale scolastice. În sec. al XVI. vom întâlni la noi primele raze ale umanismului în medicină.

La începutul secolului al XVI-lea Braşovul a fost un oraş cu aproximativ 10—15.000 de locuitori, trăind atît din munca satelor de iobagi, care aparţineau oraşului, cit şi din meşteşugurile şi comerţul înfloritor cu Principatele Romine.

Nu este de mirare că aici în această localitate, favorizată de priceperea şi sirguinţa locuitorilor ei, s-a dezvoltat de timpuriu arta tipografică (1533). Aici, în acest centru al intelectualităţii, s-a ivit de timpuriu şi necesitatea de a recunoaşte şi trata corect diferitele boli.

Întărirea continuă a burgheziei a dus la o luptă asiduă în contra bisericii catolice. Ştiinţa, care pînă atunci stătea sub înriurirea absolută a bisericii, încearcă a se elibera de această servitute, tendinţă care este favorizată şi de mişcarea umaniştilor.

Această mişcare a căutat să studieze şi să aprofundeze din nou autorii clasici ai antichităţii. În felul acesta, mai ales limba latină a devenit, începînd din secolul al XVI-lea şi la noi, ca în tot restul Europei, limba oamenilor culti şi limba aproape exclusivă a lucrărilor ştiinţifice.

Universitatea cea mai apropiată de Braşov a fost cea din Viena. Aici scolasticismul evului mediu a durat pînă la numirea lui *Konrad Celtes* (1457—1508), în postul de profesor de retorică şi poetică. Acesta a pornit o acţiune intensă împotriva spiritului scolastic, a înfiinţat la Viena în anul 1501 un cerc de umanişti, care se numea „Sodalitas Litteraria Danubiana“ şi căruia a aparţinut, printre alţii, şi braşoveanul magistrul *Valentin Krauss*, care a studiat la Viena începînd din anul 1481 (1).

Cu timpul, curentul umanist a dus și la unele exagerări. Intelectualii, ocupându-se numai de manuscrise vechi, gândind și scriind numai în limba latină, s-au îndepărtat încetul cu încetul de masele populare, care în cea mai mare parte au fost lipsite de orice posibilitate de a se instrui.

Este interesant că la Brașov, ca și în restul Ardealului, au existat înainte de secolul al XV-lea anumite instituții spitalicești. Aceste instituții, destinate săracilor și bolnavilor se aflau sub tutela bisericii .

La Brașov au existat două spitale diferite, după cum aflăm din dania preotului catolic *Michael* din Ghimbav din anul 1413. Acest preot donează un florin leproșilor din Brașov, un florin hospitalului din Brașov și un florin leproșilor din Rîșnov și Codlea (2).

Primul spital a fost cel al femeilor bătrine, situat în strada spitalului de mai târziu (actuala stradă Molotov). Aici s-a găsit și o capelă a Sft. Anton.

Spitalul leproșilor cu capela Sft. Varvara era situat în cartierul Blumana, acolo unde astăzi se găsește biserica luterană. După cercetările inginerului *G. Treiber* se pare că acest spital a fost înființat încă în secolul al XIII-lea. El era înconjurat de ziduri puternice. În afara zidului s-a găsit un șanț adinc. Se pare că căsuțele bolnavilor se înșirau lângă zid (3).

Spitalul leproșilor s-a înființat în primul rând în scopul de a izola bolnavii. După anul 1545 nu mai avem știri despre această leprozerie. Se știe însă, că după anul 1575 toți leproșii Ardealului de sud au fost adunați în spitalul leproșilor din Sighișoara.

La începutul secolului al XVI-lea s-a înființat la Brașov un al treilea spital, și anume cel al sifiliticilor. În acest spital au fost internați nu numai bolnavi suferinzi de sifilis, ci și de alte boli de piele, ca de exemplu riișii (4).

În secolul al XV-lea Brașovul nu dispunea nici de medici, nici de farmaciști, tratamentul bolnavilor făcându-se exclusiv de bărbieri și băieși.

Cuvîntul chirurg se întrebuițează pentru prima dată în cronicile Brașovului, în anul 1540 (5) în legătură cu un bărbier. Totuși este sigur, că bărbierii localnici au făcut tratamente medicale încă cu mult înainte. Războaiele numeroase precum și atacurile banditești pe drumurile prost păzite au dat acestor bărbieri prilejul de a-și dezvolta cunoștințele chirurgicale.

Băieșii Brașovului au deservit cele două băi publice, una (Balnea stuba superior) găsiindu-se între curtea Bisericii Negre și actuala stradă Maxim Gorki, iar a doua (Balnea stuba inferior), situată pe terenul grădinii hotelului Postăvarul. Băieșii au activat și ca bărbieri, dar au avut și cunoștințe chirurgicale elementare (6).

Formarea bărbierilor-chirurghi se făcea prin primirea lor ca ucenici la un maestru, timp de 3 ani. Apoi deveneau calfe, și după alți cîțiva ani puteau să ajungă meșteri, depunînd un examen („Meisterstück“). Examenul se compunea în anul 1580 din 11 probe: ascuțirea unei foarfeci noi, ascuțirea unui cuțit nou de tuns, prepararea a cinci feluri diferite de emplastre, prepararea unei poțiuni pentru răni, a unei alifii, o hemostază și stingerea (?) unui praf (7).

Nu se știe exact la ce dată a fost înființată breasla bărbierilor din Brașov. Totuși această breaslă a existat înainte de 13 februarie 1550. La această dată breasla a primit privilegiul din partea reginei *Isabella*, privilegiul care au fost reînnoite în anii 1581 și 1583 de voivodul Transilvaniei *Báthori* de Somlyó, fiind întărite în anii 1580 și 1615 de Universitatea Națiunii Săsești din Sibiu (8).

În ziua de 2 decembrie 1569 bărbierii au înființat la Sibiu o „Uniune pe tară a bărbierilor“, la ședință participînd reprezentanți ai breslelor de bărbieri din Sibiu, Brașov, Bistrița și Mediaș. Cu această ocazie s-au luat următoarele hotărîri :

1. După terminarea anilor de serviciu ai unui ucenic, meșterul respectiv să nu mai aibă voie să primească alt ucenic timp de 3 ani. (Această dispoziție înținea deci să reducă creșterea numărului de bărbieri-chirurgi).

2. Repartizarea callor să se facă de preferință la meșterii bătrâni, înaintea celor tineri.

3. Hotărârile luate la consfăturile meșterilor trebuiau să fie ținute secret.

4. În caz că cineva s-ar prezenta cu o dorință sau cu o nemulțumire să fie bine primit și să i se dea ajutor (9).

În acte și cronici am putut afla numele a 6 bărbieri-chirurgi, care au trăit la Brașov în secolul al XV-lea, numele a 30 bărbieri-chirurgi, care au activat aici în secolul al XVI-lea și 12 care au trăit în secolul al XVII-lea.

Unii din bărbierii-chirurgi din Brașov s-au bucurat de mare stimă și încredere din partea bolnavilor, fiind uneori chemați în consult la domnitorii Moldovei și Munteniei, aceasta chiar în perioadele când Brașovul dispunea de medici.

Astfel, bărbierul *Gregor*, care a activat la Brașov între anii 1534 și 1550, a fost chemat în anul 1534 în Muntenia la *Voevodul Vlad* (10) și în anul 1540 la *Radu VI. Paisie* (11). *Gregor* a fost chemat și în Moldova și anume în anii 1542 și 1544 de către *Petru Rareș* (12). În cazul celei de a doua călătorii, se vede că a fost vorba de o boală mai îndelungată a domnitorului, deoarece *Gregor* a lipsit din oraș timp de 24 săptămâni (deci 6 luni). În anul următor (1545) el este din nou chemat la *Petru Rareș* (13) și în anul 1550 la fiul acestuia, *Voevodul Iliăș* (14).

Un alt bărbier, *Petrus*, care a activat la Brașov între anii 1557 și 1607, a fost chemat de 2 ori în consult la *Alexandru Lăpușneanu*, în Moldova și anume în anii 1557 și 1568 (15).

Un chirurg renumit al Brașovului a fost *Hans Hess*, care după unii a fost originar din Augsburg. El a activat la Brașov între anii 1537—1556. Numele său apare destul de frecvent în socotelile orașului, primind între anii 1535 și 1549 sume mai mari pentru tratarea unor bolnavi. Cu toate că orașul i-a plătit timp de câțiva ani chiria locuinței (16), *Hans Hess* nu pare să fi fost angajat permanent al orașului. El a internat bolnavi pentru tratament și în casa sa, ca de exemplu în anul 1549, orașul suportând cheltuielile pentru alimentația respectivilor (17). Este un prim început de dezvoltare a unui spital sau sanatoriu în sensul actual al cuvântului.

În anul 1570 *Hans Hess* s-a mutat la Sibiu, unde a și murit mai târziu.

Trecînd acum la activitatea medicilor din Brașov s-a constatat că primul medic maghiar cunoscut și de noi a apărut la Brașov abia în anul 1780 (18), iar primul medic român abia în anul 1817 (19). Acest lucru se explică prin faptul că condițiile pentru formarea unei burghezii române și maghiare nu au fost date încă în districtul orașului Brașov în secolele XV—XVII. Totuși ar fi o greșală să se creadă, că medicii Brașovului în secolele al XVI- și al XVII-lea au fost exclusiv sași. Printre medicii Brașovului în această epocă, 8 au fost originari din Germania, 2 din Flandra, unul din Austria și unul din Franța, deci în total 12 medici veniți din alte părți, aceștia dintr-un număr total de 25 medici care au activat la Brașov între anii 1499 și 1700.

Primul intelectual cu cunoștințe și studii de medicină, originar din Brașov, a fost magistrul *Valentin Krauss (Crusius)*. El s-a născut în jurul anului 1464 și a studiat filozofia la universitatea din Viena. În anul 1487 a obținut titlul de magistru în filozofie (20), studiînd în continuare încă un timp atît dreptul cît și medicina. După întoarcerea sa la Brașov în anul 1499, *Valentin*

Krauss a ocupat mai multe funcții publice, fiind senator, perceptor al impozitelor și jude (21). A murit după anul 1537. El a adresat profesorului și prietenului său *Konrad Celtes* două scrisori de mare importanță în limba latină, una la 24 decembrie 1499 și cealaltă la 25 februarie 1500. Ambele se păstrează la Biblioteca Națională din Viena.

În prima scrisoare *Krauss* descrie sărăcia compatrioților săi precum și dările grele, care trebuie plătite în număr de trei în fiecare trimestru. Din acest motiv nimeni nu are simpatii pentru rege în țară. În a doua scrisoare, după ce descrie orga frumoasă din biserica de la Brașov și laudă pe organistul talentat, dă și câteva date medicale foarte importante. În această scrisoare *Krauss* descrie prima apariție a bolii franțuzești la Brașov, deci a sifilisului. Se știe că sifilisul s-a răspândit în Europa mai cu seamă după campania lui *Carol* al VIII împotriva Neapolului, din anul 1495. După cum aflăm din scrisoarea lui *Krauss* sifilisului i-au trebuit cinci ani, între 1495-și 1500 pentru a ajunge din Italia pînă la Brașov.

Între anii 1520 și 1523 Brașovul a dispus de un medic-șef de oraș, de un „fizicuș” cum se numea atunci, stabil și plătit ca atare. El se numea *Joannes*, fără să-i cunoaștem numele de familie (22). După 1524 orașul angajează un nou medic în persoana doctorului *Sebastian Pauschner*. Acesta a activat la Brașov pînă în anul 1528, fiind numit după aceea „fizicuș” al orașului Sibiu. La cererea judeului și senatului din Brașov, o epidemie de ciumă fiind iminentă, doctorul *Sebastian Pauschner* a scris o cărticică despre ciumă, care este după cunoștințele noastre actuale, cea mai veche carte de medicină cunoscută la noi în țară. Originalul ei s-a pierdut, există însă în Biblioteca arhivelor statului din Sibiu o copie bine păstrată, datînd de la sfîrșitul secolului al XVII-lea (23). Din această copie reiese, că broșura a fost tipărită în anul 1530 la Sibiu, deci în timpul cînd doctorul *Pauschner* funcționa în acel oraș. Lucrarea nu a putut fi tipărită la Brașov, din motivul că *Johannes Honterus* și-a deschis tipografia în acest oraș abia în anul 1533. Cartea lui *Pauschner* nu e scrisă în limba latină, cum era obiceiul, ci în limba germană, deci în limba poporului. Titlul ei este: „Eine kleine Unterrichtung: Wie mann sich halten Soll, In der Zeidt, der Ungütigen Pestilentz”. Precum reiese din conținutul ei, cartea nu se adresează medicilor, ci locuitorilor orașului, arătîndu-le cum se poate preveni ciuma și cum se poate trata boala, dacă cu toate măsurile luate totuși ar izbucni.

Cu toate că *Pauschner* în lucrarea sa citează autori greci, latini și arabi, respectînd intrutotul obiceiul umaniștilor, prin întrebuițarea limbii poporului el dă dovadă de un atașament real pentru popor.

Pauschner este de părere — ca și contemporanii săi — că prevenirea cea mai sigură a cumei este fuga, deci părăsirea neîntîrziată a locului unde a apărut boala. Pe cei săraci, care nu pot părăsi localitatea, *Pauschner* îi sfătuiește să nu intre în contact cu bolnavii, cu oamenii, cu ciinii și cu pisicile, care stau în casele bolnavilor. Locuitorii sînt avertizați să se ferească de hainele bolnavilor și sînt sfătuiți, ca cel puțin trei luni să nu locuiască în încăperi în care anterior au stat bolnavi de ciumă. În timp de epidemie este recomandabil a nu frecventa băile publice și bisericile sau de a vizita bolnavii și decedații în casele lor. *Pauschner* combate de asemenea obiceiul „domnișoarelor nesărate din Brașov” („Ungesaltzne Crohner Fräule”) — cum le numește — de a săruta morții și cere din partea magistratului orașenesc interdicția acestui obicei dăunător.

Între anii 1528 și 1532, Brașovul nu a avut medic. În anul 1532 apare un nou medic în persoana doctorului *Paulus Kyr*.

Acesta s-a născut la Brașov între anii 1504 și 1508 și pare a se fi înscris în anul 1522 la Universitatea din Viena. În anul 1532 a fost ales centumvir

și a funcționat ca „fizicus“ al Brașovului între anii 1536 și 1588, deci timp de 52 ani neîntreruși (24).

Din datele de care dispunem reiese că doctorul *Kyr* a făcut în acest timp 29 de călătorii oficiale, fiind chemat în consult de potențatii timpului său. Astfel între 1536 și 1584 a fost chemat de 8 ori în Muntenia la *Vlad Voevod* (25), *Petru cel tinăr* (26), *Alexandru II* (27), *Mihnea Turcitul* (28) și *Petru Cercel* (29). Între anii 1536 și 1588 a fost chemat de 5 ori în Moldova și anume de două ori la *Petru Rareș* (30) și câte odată la *Alexandru Lăpușneanu* (31), *Iancu Sasul* (32), și *Petru V. Șchiopul* (33).

La Alba Iulia, capitala principatului, doctorul *Kyr* a plecat în 1542, fiind chemat la episcopul catolic *Joannes Statilius* (34), precum și în anul 1581 la curtea principelui *Cristofor Băthori* și în anul 1588 la curtea lui *Sigismund Băthori* (35).

Increderea de care se bucura doctorul *Kyr* în fața concetățenilor săi se oglindește și în faptul că el avea o leafă mai ridicată decât ceilalți medici contemporani. Din anul 1568 doctorul *Paulus Kyr* a primit anual 150 florini (36), leafă care nici 27 ani după moartea sa n-a mai primit-o nici un urmaș al său.

Doctorul *Kyr* a tipărit la Brașov, în anul 1551, în tipografia lui *Honterus* o carte în limba latină intitulată „Sanitatis studium“, care astăzi nu se mai găsește decât în două exemplare în Biblioteca documentară Teleki din Tg.-Mureș.

Cartea cuprinde 81 pagini și are două părți. Prima parte se adresează tineretului studios din Brașov, și este un curs de igienă. Se dovedește astfel că doctorul *Kyr* a funcționat și ca profesor de liceu. A doua parte a cărții conține o enumerare alfabetică a medicamentelor cunoscute pe timpul doctorului *Kyr*. Valoarea științifică a cărții este după părerea noastră remarcabilă, lucrarea nefiind mai prejos decât celelalte cărți medicale apărute în epoca aceea în Europa.

Doctorul *Kyr* a murit în prima jumătate a anului 1588, probabil în luna iunie. În luna februarie a acestui an, fiind în vîrstă de 80—84 ani, a fost chemat la curtea lui *Petru V. Șchiopul* în Moldova. În iunie sau poate în luna mai se găsea la curtea principelui Ardealului la Alba Iulia (37). Presupunem că a fost chemat în consult la un membru al curții, pentru a înlocui pe medicul curții, doctorul *Gheorghe Blandrata*, care a fost ucis la data de 5 mai 1588 de un nepot al său (38). A doua versiune posibilă ar fi, că doctorul *Kyr* a fost chemat pentru examinarea cazului doctorului *Blandrata* sau pentru a-i ocupa locul. Din această călătorie doctorul *Kyr* nu s-a mai întors. Se pare că a murit la Alba Iulia și că a fost înmormîntat acolo. Pentru această supoziție pleacăză faptul că la 4 iulie 1588 nu i s-a mai plătit leafa (39) și că în socotelile orașului nu se găsesc date privitoare la participarea orașului la funeriile sale. În schimb, în același timp i se mărește leafa celui de al doilea „fizicus“ al orașului, doctorul *Marcus Hirscher*, și anume de la 70 la 100 florini anual.

Cu toată stima de care s-a bucurat doctorul *Kyr* în fața concetățenilor săi, totuși orașul a mai angajat din cînd în cînd un alt medic, cînd s-a ivit ocazia. Astfel în anul 1533, timp de cîteva luni a activat în oraș un medic din Flandra, *Jacobus* (40), iar în anul 1550 doctorul *Martinus Stopius* din orașul Alost din Flandra.

După plecarea sa din Brașov, doctorul *Martinus Stopius*, sau cum se numea cu numele său nelatinizat : *de Stope* (41), a devenit în anul 1552 profesor la Facultatea de filozofie din Viena, activînd și în spitalul orașenesc de acolo. În anul 1554 doctorul *Stopius* a fost numit profesor al facultății de medicină și a rămas în această funcție pînă în anul 1581, cînd a decedat (42).

După doctorul *Kyr* a funcționat ca „fizicus“ al Brașovului un medic tinăr.

între anii 1587 și 1593 (43, 44), când a murit în vîrstă de 30 de ani. Este vorba de doctorul *Marcus Hirscher*. Am găsit teza de doctorat a acestui medic la Biblioteca Națională Austriacă din Viena (45), avînd ca temă scorbutul.

Cu doi ani înainte de moartea doctorului *Hirscher* apare un nou medic la Brașov. Este vorba de doctorul *Paulus Kerzius-Kertsch*, care s-a născut la Brașov în anul 1541.

Kerzius a studiat teologia la Wittenberg iar filozofia și medicina la Viena și Padova. În anul 1572 a funcționat ca profesor al liceului din Brașov. După o ceartă pe teme teologice cu predicatorul *Reipchius* (46), pleacă iar la studii în străinătate. După întoarcerea sa devine în anul 1588 — ca urmaș al doctorului *Blandrata* — medic al curții din Alba Iulia la principele *Sigismund Báthori*. Între 1591 și 1600 a activat ca medic la Brașov. Între anii 1598 și 1600 soarta doctorului *Kerzius* a fost intrucitivă legată de cea a lui *Mihai Viteazul*.

Cu cîteva zile înainte de 18 aprilie 1598, fiind la vînătoare între București și Tirgoviște, *Mihai Viteazul* cade de pe cal și se rănește grav la umăr (47). După cum aflăm din scrisorile unei delegații a împăratului *Rudolf II-lea*, care se afla tocmai atunci la Tirgoviște, ducînd tratative, s-au adus grabnic medici și chirurghi din Brașov (48). Dat fiind, că doctorul *Paulus Kerzius* și un doctor francez, *Josephus* au fost în acea vreme singurii medici la Brașov, e aproape sigur că în felul acesta au devenit medicii curanți ai lui *Mihai Viteazul*.

Tratatamentul prescris a fost eficace și rana voevodului s-a vindecat în scurt timp. În anul următor *Mihai* pornește să cucerească Ardealul. *Mihai Viteazul* a sosit în Țara Birsei în ziua de 19 octombrie 1599 (49). Din Prejmer înștiințează pe judele Brașovului *Valentin Hirscher* să-i predea orașul, fiind mai avantajos să-l aibă ca prieten, decît ca dușman (50). În ziua de 21 octombrie 1599, pleacă o delegație la *Mihai Viteazul*, care între timp își mutase postul de comandă la Codlea. Delegația se compune din 2 senatori și cîteva centumviri și este condusă de doctorul *Paulus Kerzius*. Este de presupus că conducerea orașului a ales pe doctorul *Kerzius* pentru tratativele cu *Mihai Viteazul*, fiind convinsă că acesta va putea fi mai ușor înduplecat de fostul său medic, decît de un străin. În plus, doctorul *Kerzius* era renumit și pentru talentul său oratoric.

Începutul secolului al XVII-lea găsește orașul Brașov fără medic. Situația rămîne neschimbată pînă în anul 1611, deci timp de 10 ani. La acea dată orașul primește un nou medic în persoana doctorului *Andreas Ziegler*, care rămîne în acest post pînă în anul 1628. După aceea doctorul *Ziegler*, care pare-se a avut și studii de teologie, este ales preot luteran al Prejmerului (51).

Orașul rămîne din nou timp de 7 ani fără medic. În sfîrșit, în anul 1635 conducătorii orașului reușesc a-l angaja ca medic pe doctorul *Fridericus Monavius*, originar din Wrocław (Breslau) cu numele său nelatinizat *Monau*. După cîteva luni se angajează ca medic și profesor la Bistrița, plecînd de aici la Danzig și Königsberg (Kaliningrad), unde publică mai multe lucrări medicale, botanice și zoologice. În anul 1649 este numit profesor de medicină la universitatea din Greifswald, unde a murit cu 10 ani mai tîrziu (52). După o activitate puțin cunoscută a doi medici între anii 1636 și 1643 (*Dr. Iudex, Dr. Crantzius*), Brașovul primește în sfîrșit un medic stabil în anul 1643 în persoana doctorului *Trostfried Hegenitius (Hegenicht)*.

Acesta s-a născut în anul 1617 (53) în orașul Görlitz în Silezia. A studiat medicina la Königsberg și a activat la Brașov timp de 17 ani. În anul 1644, cu ocazia unei epidemii de ciumă, doctorul *Hegenitius*, a scris un tratat despre ciumă, care din păcate nu s-a păstrat în nici una din bibliotecile noastre din țară, nici în cele din Viena, Budapesta, Praga sau din orașul său natal.

În anul 1660 Braşovul a avut de suferit o nouă epidemie de ciumă. Doctorul *Hegenitius*, care în acelaşi an a fost orator al comunităţii centumvirale, impune comunităţii să voteze anumite măsuri antiepidemice, care sînt primele de acest fel pe care le cunoaştem, care sînt consemnate în cronică personală a doctorului *Hegenitius*.

Astfel în scopul limitării epidemiei, s-au luat următoarele măsuri: 1. Să se închidă cosciugele celor decedaţi încă în casa mortului. 2. Să se interzică cîntarea motetelor în faţa caselor celor decedaţi. 3. Să se angajeze un preot special pentru ciumaţi. 4. Persoanele bolnave sau suspecte să rămînă timp de 14 zile în casele lor. 5. Farmacistul să nu părăsească localitatea şi să vîndă poporului medicamente bune cu un preţ ieftin. 6. Să se numească ciţiva bărbieri şi băieşi pentru ciumaţi; bărbierii şi băieşii refugiaţi să fie readuşi. 7. Mormintele celor îngropaţi să nu rămînă deschise mai mult de 3 zile. (54).

Cu toate acestea, epidemia nu a putut fi jugulată imediat. Doctorul *Hegenitius*, făcîndu-şi din plin datoria în combaterea acestei molimi, cade şi el pradă bolii. După o suferinţă de 8 zile moare la data de 10 septembrie 1660 şi este înmormîntat cu toate onorurile în Biserica Neagră. (55).

După moartea sa, timp de 8 ani, oraşul a rămas din nou fără medic. Începînd din anul 1668, Braşovul reuşeşte însă să-şi asigure în permanenţă prezenţa în oraş a unui medic, iar începînd din anul 1690 chiar şi a 2—3 medici. Întîlnim astfel între anii 1668 şi 1669 pe doctorul *Constantin Fabritius* din Gdansk (Danzig), între anii 1670 şi 1692 pe doctorul *Martin Herrmann* din Braşov şi între anii 1678 şi 1711 pe doctorul *Paul Francisci*, originar din Ghimbav. În anul 1699 întîlnim în Braşov un oculist venit din Tg.-Mureş, şi anume pe chirurgul *Galamboss Borbély Samuel*, care a redat vederea preotului şef luteran *Martinus Harnung*. Pacientul, un bătrîn de 73 ani, suferind de cataractă, orbise cu doi ani înainte de a fi operat (56).

În ziua de 21 aprilie 1689 oraşul Braşov arde aproape în întregime în urma unui incendiu provocat de trupele austriace. În timpul incendiului este distrusă farmacia oraşului şi, pare-se şi spitalul din str. Spitalului. La cîteva luni după incendiu se stabileşte în oraş doctorul *Lucas Seuler*, venit recent de la Universitatea din Harderwijk în Olanda. În acelaşi timp el deschide şi prima farmacie particulară a oraşului. Între anii 1692 şi 1715 doctorul *Seuler* a funcţionat ca medic şi senator al oraşului, fiind ales după aceea jude al oraşului. Este pentru prima oară, că un medic ocupă funcţiunea cea mai înaltă a oraşului. În acele timpuri, Braşovul avînd statut de oraş liber, judele dispunea de puteri aproape nelimitate. Între altele avea atribuţia de a controla clerul şi învăţămîntul pe teritoriul oraşului.

De acum înainte numărul medicilor se înmulţeşte şi oraşul nu a mai fost niciodată lipsit de asistenţă medicală.

În perioada cercetată Braşovul a fost bîntuit de mai multe ori de crunte epidemii de ciumă. Odată în secolul al XIV-lea, de patru ori în secolul al XV-lea, de 7 ori în secolul al XVI-lea şi de zece ori în secolul al XVII-lea.

Avînd în vedere că în aceste secole cronicarii nu ne-au lăsat cifra celor îmbolnăviţi şi numai rareori cifra celor decedaţi nu sîntem în stare de a calcula mortalitatea acestor epidemii. Întrucît în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea mortalitatea a atins 60—70% din totalul celor îmbolnăviţi, este de presupus că această proporţie nu a fost mai mică nici în secolele XIV—XVII.

Numărul total al celor decedaţi a fost în epidemiile anilor 1533 şi 1553—1554 de cîte 5.000 (57), iar în cea a anului 1572 de 7.000 (58). Oraşul avînd

în acele timpuri în total aproximativ 10—15.000 locuitori, înseamnă că pierderile cauzate numai de această boală au fost excesiv de mari, chiar dacă cronicarii noștri ar fi exagerat uneori cifrele date.

Măsurile antiepidemice luate de doctorul *Trostfried Hegenitius* în anul 1660, cu toate că au însemnat numai un început și cu toate că au fost incomplete, au dus totuși la o reducere a numărului celor morți în timpul epidemiilor. Astfel în prima epidemie în care au fost aplicate, în cea din anul 1660, numărul morților a fost de 1.436 (59), iar în epidemia din anul 1676 de 1.449 persoane (60).

Așadar medicina brașoveană se află în cursul sec. XV—XVII într-o continuă dezvoltare. În ceea ce privește trăsăturile progresiste și raționale precum și nivelul ei științific nu a rămas cu nimic mai prejos față de medicina europeană contemporană. Activitatea medicilor brașoveni din sec. XV—XVII pregătește terenul pentru succesele ce vor fi obținute în perioadele următoare.

Sosit la redacție : la 3 ianuarie 1958.

Bibliografie

1. Korr 4, 18, 1881; 2. F. MÜLLER: Geschichte der siebenbürgischen Hospitaller bis zum Jahre 1625. Programm des ev. Gymnasiums in Schaeßsburg 1885—6; 3. G. TREIBER: Sieb. Viertel. 1937, 95; 4. Q. III. 285, 313, 319, 333; 5. Q. II. 650; 6. Das Burzenland, Volum III. Kronstadt. Brașov 1928, 239; 7. ASOS, Acte bresle, Fondul Honters 4, 8. ASOS, Acte de breaslă, Pachet I., 53; Dr. R. Rösler. Arch. Ver. Landes 38, 443, 1912; 9. Archivele de Stat Sibiu, Vera Collectio posterior, Anexa la nr. 1366; 10. Q. II. 349; 11. BOGDAN: Documente și registre. Nr. CXIX; 12. Q. III. 171, 183; 13. Q. III. 279; 14. Q. III. 553; 15. HURMUZAKI XI. 796. ASOS, Socotelile orașului volum 1568—1574; 16. Q. III. 362, 407, 451, 516; 17. Q. III. 503; 18. V. BOLOGA: Contribuțiuni la istoria medicinei în Ardeal, Cluj, 1927, 65; 19. Ibidem 67; 20. ABEL J.: Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. Budapest 1880, 74; 21. Q. I. 372; 22. Q. I. 324, 460, 512, 523, 530, 23. Arhivele Statului Sibiu, Mass. varia I. 47, 503; 24. ASOS, Socotelile orașului anii 1536—1588; 25. Q. II. 461; 26. HURMUZAKI XI, 804; 27. HURMUZAKI XI, XXXI, tom. XI. 812, 815; 28. HURMUZAKI XI, 812, 834, Socotelile orașului 1587, 449; 29. ASOS, Socotelile orașului, anul 1584; 30. Q. II. 515; 31. HURMUZAKI XV, 640; 32. HURMUZAKI XI, 821; ASOS Socotelile orașului 1581; 33. HURMUZAKI XI, 834; ASOS Socotelile orașului 1584, 54; 34. Q. III. 153; 35. ASOS, Socotelile orașului 1588, 159; 36. ASOS Socotelile orașului anul 1560 și următorii; 37. Q. II. 287, 294, 295; 38. J. F. TRAUSCH: Schriftstellerlexikon I, pag. XVII. 39. ASOS, Socotelile orașului anu 1588, 164; 40. Q. II. 287, 294, 295; 41. Înștiințare din partea Arhivelor orașului Alost în Flandra, Belgia; 42. J. V. ASCHBACH: Die Wiener Universität und ihre Gelehrten. Geschichte der Wiener Universität. Volum III. Wien, 1888; 43. ASOS, Socotelile orașului 1587, 652, 672, 675; 1589, 352; 44. Q. V. 101; 45. Nr. 69. C. 47 (11); 46. J. BENKŐ: Transsilvania, Bács 1778, II, 352; 47. HURMUZAKI XII, 341, 342, 343; 48. HURMUZAKI XII, 347; 49. Q. IV. 183; 50. MATTHIAS MILES: Siebenbürgischer Würgeng. Sibiu, 1670, 240; 51. J. F. TRAUSCH: Schriftstellerlexikon der Siebenbürger Deutschen, Brașov, 1968; 52. Ibidem; 53. SCHAEFFER: Genealogische Tabellen. Manuscris în păstrarea Arhivelor din Görnitz, R. D. G.; 54. Q. VI. 225, 226; 55. Q. VI. 183; 56. Q. VI. 446; 57. Q. IV. 182, 184, 185; 58. Q. VI. 342; 59. Q. IV. 57; 60. Q. IV. 194.

Prescurtări :

A. M. = Actele Magistratului; ASOS = Arhivele de Stat Orașul Stalin; Arch. Ver. Landeskr. : Arhiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde; Hurmuzaki: Eudoxiu de Hurmuzaki: Documente privitoare la Istoria Românilor; Korr: Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde; Sieb. Viertel: Siebenbürgische Vierteljahrsschrift; Q: Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt.